

Forord

Litteraturen er i samfundet, indføjet som én samfundsmæssig institution i et kompleks af mange andre, udstyret med en række forskellige sociale funktioner og funktionsmåder, afhængigt af den givne historiske kontekst. Og samfundet er i litteraturen; formidlet via det skrivende subjekt træder det i teksterne frem på mangfoldige måder: som stof, tematik, værdier, ideologier, men også mere indirekte som rammer, grænser, der ikke overskrides, regler og normer for *hvad* der kan skrives, og *hvordan* det skal skrives.

I de sidste 15 års danske litteraturvidenskabelige diskussion om "samfundet i litteraturen" har den subjektive formidling af samfundsmæssigheden stået centralt, bl.a. under inspiration fra den freudske psykoanalyse. Men *Freuds* forfatterskab er selv - som alle andre tekster, litterære såvel som ikke-litterære, - produceret i et livtag med samfundsmæssigheden, og kan analyseres i dette perspektiv. Det handler den første artikel i dette nummer af *Kultur og Klasse* om.

At *Freuds* forfatterskab er påvirket af generelle åndshistoriske og samfundsmæssige strømninger i tiden op mod århundredeskiftet er ikke ukendt, senest er det blevet understreget i *Ole Andkjær Olsens* og *Simo Køppes* store fremstilling af *Freuds psykoanalyse*, København 1981. *Carl E. Schorske* har i sin bog om *Fin-de-siecle Vienna*, hvis kapitel om Freud optrykkes i dette nummer, taget dette forhold op, men hans sigte er det mere konkrete: at indplacere Freud i den helt aktuelle samfundsmæssige kontekst, at se ham som en liberal intellektuel i det kulturelle og politiske univers, som Wien omkring århundredeskiftet udgjorde.

I bogen om *Drømmetydning* (1900) refererede og analyserede Freud en række af sine egne drømme som udgangspunkt for en teoridannelse om drømmearbejdet og bredere: om det ubevidstes funktionsmåde. *Schorske* vender i sin artikel tilbage til disse drømme og demonstrerer gennem et tekstanalytisk arbejde, at de også indeholder en dagsaktuel politisk tematik, der imidlertid i *Freuds* egen analyse underbetones og forskydes ind i den intime, ødipale konflikt. Igennem denne læsning fremstår *Freuds* teoretiske arbejde stadig som en central videnskabelig indsats, men det lader sig også forstå historisk som én reaktion på en samfundsmæssig konflikt, - som et karakteristisk forsøg på at finde en vej ud af en utålelig politisk situation.

Freuds forfatterskab har været én inspirationskilde i de senere års

litteraturvidenskab. En anden og nok så væsentlig er *Frankfurterskolens* "kritiske teori" med dens særlige sammenføjning af psykoanalyse og marx'sk samfundsteori. Det er her især *Adornos* og *Benjamins* mere generelle kulturkritiske arbejder, der er blevet taget op, men også *Leo Löwenthals* store analyse af Knut Hamsun har spillet en vigtig rolle som et tidligt eksempel på en *ideologikritisk* læsning af litteraturen.

Halldor Gudmundssons artikel i dette nummer er den første danske introduktion til hele Löwenthals forfatterskab. Der gives en bred fremstilling af hans teoretiske forudsætninger og med udgangspunkt i hans litterære analyser diskuteres denne "klassiske" ideologikritiks styrke og svaghed. "Samfundet i litteraturen" bliver hos Löwenthal ofte reflekteret på en måde, der reducerer litteraturen til ideologi. Derved lægger hans analyser op til en kritik, der påpeger at værkerne ikke respekteres som æstetiske gestaltninger, men væsentligere er det, at det i kraft af reduktionen ikke er muligt at diskutere *æstetikens samfundsmæssighed*, at se samfundet - også i de givne værkers formsprog. I slutningen af sin artikel nævner Gudmundsson den amerikanske litteraturforsker *Frederic Jamesons* forfatterskab som et eksempel på, hvordan også "formens ideologi" kan gøres til genstand for analyse. Jameson er emnet for den efterfølgende artikel af *Lars Fuglsang* og *Steen Beck Nielsen*.

Med udgangspunkt i Jamesons analyser af en række centrale europæiske romaner tegnes der i artiklen omridset af et romanhistorisk udviklingsforløb, en ændring af fortællingens litterære form fra Balzac over Flaubert til Conrad, og det vises hvordan denne forvandling i *det narrative* lader sig anskue som reaktioner på ændrede samfundsmæssige rammer omkring skriveprocessen og det skrivende subjekt. "Samfundet i litteraturen" reflekteres i Jamesons forfatterskab gennem diskussioner af forholdet mellem *narrativitet og realitet*, bl.a. under indflydelse af og kritisk opgør med Lukács, men også inspireret af den postfreudianske psykoanalyse, hvor især *Lacan* spiller en væsentlig rolle. I *Palle Schantz Lauridsens* artikel "Kværnen kan ikke standses" behandles narrativitetsproblemet igen, og her med direkte udgangspunkt i Lacans teorier.

Kultur og Klasse nr. 49 afsluttes med en let omarbejdet version af *Torben Kragh Grodals* opposition *ex auditorio* ved disputatshandlingen i forbindelse med *Pil Dahlerups* bog *Det moderne gennembruds kvinder*, København 1984.

Redaktionen

Kultur og Klasse bliver fra og med dette nummer udgivet på Forlaget *Medusa*.

Red.
